

СУБ'ЄКТИ АБО УЧАСНИКИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК У ЦИХ ВІДНОСИНАХ ЩОДО ОХОРОНИ ЖИТТЯ ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЯЛЬНІСТЮ, ПОВ'ЯЗАНОЮ З НАДАННЯМ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

А.В. Решнюк

здобувач кафедри

кримінального права та процесу

ВНЗ «Національна академія управління»

Постановка проблеми. При правильній кваліфікації злочину посягання життя захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з наданням правової допомоги, з'являється необхідним дослідження структурних елементів об'єкта цього складу злочину, і, зокрема, суб'єктів або учасників та соціального взаємозв'язку в суспільних відносинах щодо охорони життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З'ясуванням зазначеного питання займалися такі вчені як: В.Я. Таций, В.К. Матвійчук, О.М. Іщенко, І.Ю. Єросова, І.О. Харь, В.І. Габро та ін. Проте до цього часу зазначена проблема не знайшла свого належного вирішення.

Мета статті полягає у з'ясуванні того, хто є суб'єктом відносин з кримінально-правової охорони життя захисника чи представника особи, їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Основні результати дослідження. З метою оптимального визначення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 400 КК України, необхідно звернутися до структурних елементів об'єкта цього складу злочину, і, зокрема, суб'єктів або учасників та соціального взаємозв'язку в суспільних відносинах щодо охорони життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

В юридичній літературі відсутні дослідження відносно того, хто може бути суб'єктом відносин з кримінально-правової охорони життя захисника чи представника особи, їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

З цією метою необхідно дослідити структурний елемент безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 400 КК України. Аналіз юридичної літератури, що стосується цієї проблеми та проведене опитування студентів юридичних вузів дає нам підставу визначитися з суб'єктами суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя, проти яких спрямоване злочинне діяння. Суб'єктами суспільних відносин у сфері правосуддя, які забезпечують охорону життя захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, являються окремі

особи — учасники процесуальної діяльності (прокурор, слідчі органів внутрішніх справ, слідчі органів безпеки, слідчі органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, керівники органів досудового розслідування, оперативний працівник підрозділів органів внутрішніх справ, оперативний працівник органів безпеки, оперативний працівник органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, оперативний працівник органів Державної пенітенціарної служби України, оперативний працівник органів Державної прикордонної служби України, оперативний працівник органів Державної митної служби, підозрюваний, обвинувачений, виправданий у кримінальному провадженні, засуджений у кримінальному провадженні, законний представник підозрюваного, законний представник обвинуваченого, захисник, потерпілий, представник потерпілого, заявник, цивільний позивач, цивільний відповідач, представник цивільного позивача, представник цивільного відповідача, законний представник цивільного позивача, свідок, суддя, секретар судового засідання, судовий розпорядник). Крім того, суб'єктами відносин, передбачених ст.400 КК України можуть бути окремі громадяни, державні службовці, службові особи, представники влади, державні органи, органи місцевого самоврядування, керівники підприємств, установ і організацій. Тобто, суб'єктами або учасниками суспільних відносин щодо охорони діяльності захисника чи представника особи можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Також, суб'єктами суспільних відносин можуть бути близькі родичі захисника чи представника особи.

Для досягнення мети забезпечення судочинства необхідною умовою є не тільки виявлення осіб, які вчинили злочин, притягнення їх до кримінальної відповідальності, а й убезпечення захисника або представника особи від посягань на відносини, що забезпечують діяльність захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги від незаконного втручання (вплив) з метою перешкоджання правосуддю [1, с. 254-266].

Отже, як ми вже зазначали, що в юридичній літературі, зазвичай, відсутня якась позиція відносно того, хто може бути суб'єктом відносин у площині кримінально-правової охорони життя захисника чи представника особи, або їх близьких родичів, а точніше, цьому питанню увага взагалі не приділялася. Це, на нашу думку, істотно має вплинути на вирішення питання про те, що є безпосереднім об'єктом досліджуваного злочину. Вивчення суб'єктів указаних суспільних відносин, а також їх соціальних функцій у цих відносинах дасть змогу визначити на науковій основі ті суспільні відносини, які виступають об'єктом цього злочину, що передбачені ст. 400 КК України [4, с. 79]. Цю властивість суб'єктів у суспільних відносинах використовує інколи законодавець як для визначення меж дії кримінального закону, так і для вказівки на ті суспільні відносини, що є об'єктом відповідного злочину (скажімо, посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги), а саме, що це стосується правосуддя [5, с. 8-9]. Законодавець цей підхід до злочину, передбаченого ст. 400 КК України, застосував, чим ускладнив наше завдання у дослідженні зазначеної проблеми, а

також у застосуванні цієї статті в практичній діяльності правоохоронних органів та суду. Вивчивши кримінальні справи цієї категорії, ми встановили, що в усіх випадках (100% справ) одними з суб'єктів відносин обов'язково була фізична особа (людина).

З метою встановлення другої сторони суб'єктного складу відносин, що аналізуються, ми звернулися до законодавчих і підзаконних актів, а також слідчої та судової практики. Так, аналіз законодавчих та підзаконних актів, що стосуються регулювання відносин з приводу охорони життя захисника чи представника особи, а також їх близьких родичів, засвідчив, що іншою стороною суб'єктного складу таких відносин, які є елементом об'єкта злочину, передбаченого ст.400 КК України, виступають як фізичні, так і юридичні особи, відповідно до чинного законодавства України [6; 7; 8; 9]. Цю ж суб'єктну сторону суспільних відносин підтверджує і вивчення кримінальних справ (100% вивчених кримінальних справ за період з 2001 по 2014 рр., з них 57% такими суб'єктами виступали органи досудового слідства; 33% – суди; 10% – окремі підприємства, установи та організації). Проте це не ставить під сумнів, що учасниками таких відносин можуть бути з обох сторін і юридичні особи.

Вивчення соціальної функції суб'єкта відносин, тобто його прав та обов'язків (статусу), має певну цінність, оскільки з'ясування суб'єктного складу відносин сприяє визначенню змісту самих відносин, дає можливість оцінити їх характер, обсяг цих відносин і межі дії закону (ст.400 КК України). Отже, робити повний перелік суб'єктів суспільних відносин (об'єкта злочину, передбаченого ст.400 КК України) немає необхідності. Важливо лише зрозуміти, що вони можуть мати різноманітні варіанти, які так чи інакше можуть впливати на зміст відносин та межі кримінальної відповідальності. Про це свідчить і судова практика. Так, суди правильно кваліфікували діяння лише тоді, коли встановлювали суб'єктів відносин, їх соціальний статус, роль у суспільних відносинах.

Виходячи з предмета дослідження, розглянемо такий структурний елемент відносин як соціальний взаємозв'язок у суспільних відносинах щодо охорони життя захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Цей структурний елемент суспільних відносин, що нами досліджується, а саме, соціальний взаємозв'язок справедливо розглядається як засіб самих відносин [2, с. 5; 3, с. 4]. Цей зв'язок може виявитися як на рівні індивідуальної взаємодії суб'єктів, так і у взаємодії людських спільнот, а також і індивідуумів із відповідними спільнотами, як елементами соціуму. Зовні цей соціальний зв'язок проявляється, як показує вивчення кримінальних справ і нормативної бази, що стосуються відносин з охорони життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, а також опитування працівників правоохоронних органів та суду, в таких формах діяльності як забезпечення умов з охорони життя захисника чи представника особи; в організаційних заходах щодо охорони життя захисника чи представника особи; в законодавчому забезпеченні життя захисника чи представника особи; в питаннях запобігання злочину, передбаченого ст. 400 КК України тощо. Наше твер-

дження має і практичне підґрунтя. Так, вивчення кримінальних справ та матеріалів про відмову в порушенні кримінальних справ зазначеної категорії свідчить, що за 60% справ соціальний зв'язок (взаємозв'язок суб'єктів) характерний для забезпечення умов з охорони життя захисника та представника особи, а за 25% справ — для організаційних заходів щодо охорони життя захисника чи представника особи, 13% — для законодавчого забезпечення життя захисника та представника особи, 2% — в питаннях запобігання злочину, передбаченого ст. 400 КК України.

Нас цікавить, як це слідує з дослідження, соціальний зв'язок, важливою ознакою якого є обов'язок певної поведінки суб'єктів відносин щодо охорони життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, тобто їх взаємодії. Взаємозв'язок (соціальний зв'язок) зумовлений потребами (інтересами), які є рушійною силою у спілкуванні суб'єктів відносин, як свідчить про це наше дослідження.

Висновок. Викладене свідчить, що інтерес — це певна форма прояву, вираження, реалізація суспільних відносин, тобто через поведінку суб'єктів відносин, а не самі суспільні відносини як результат.

Отже, для визначення безпосереднього об'єкта цього складу злочину мають враховуватися лише суспільні відносини, що відповідають інтересам всього суспільства, а не інтересам окремої особи на її розсуд чи вподобання. Такими можуть бути лише позитивні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Габро О.І.* Державний захист та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у судочинстві, за законодавством України / О.І. Габро, Н.С. Карпов // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) / Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю.* — К. : 2007. — 17. — С.254-266.
2. *Тацій В.Я.* Преступление против природных богатств СССР / В.Я. Тацій // *Уголовное право УССР: Особенная часть: Учебник // Под ред. М.И. Бажанова и др.* — К. : Высшая школа, 1989. — 503 с.
3. *Ищенко О.М., Матвійчук В.К., Єросова І.Ю.* Кримінально-правовий захист атмосферного повітря: Навчальний посібник / О.М. Іщенко, В.К. Матвійчук, І.Ю. Єросова. — К. : РВВ МВС України, 1994. — 64 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 // *Відомості Верховної Ради України.* — 2012. — № 9-10. — Ст. 88.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // *Відомості Верховної.* — 2013. — № 27. — Ст. 282.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 // *Відомості Верховної Ради України.* — 2004. — № 40-41, 42. — Ст. 492
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 // *Відомості Верховної Ради України.* — 2005. — № 35-36, № 37. — Ст. 446
8. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. // *Відомості Верховної Ради України.* — 2001. № 25-26. — Ст. 131.

9. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навчальний посібник / В.Я. Тацій. — Харків : Українська юридична академія, 1994. — 80 с.

10. Жевлаков Э.Н. Понятие экологических преступлений. Объект и система / Э.Н. Жевлаков // Проблемы борьбы с экологическими правонарушениями в свете решений XXVII съезда КПСС. — М. : ВЮЗИ, 1990. — С. 5-24.

Решнюк А.В. Суб'єкти або учасники суспільних відносин та соціальний взаємозв'язок у цих відносинах щодо охорони життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги

У статті досліджується структурні елементи об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 400 КК України і, зокрема, суб'єктів або учасників та соціального взаємозв'язку в суспільних відносинах щодо охорони життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Ключові слова: об'єкт складу злочину, структурні елементи, суб'єкт, соціальний взаємозв'язок, охорона життя захисника чи представника особи.

Решнюк А.В. Субъекты или участники общественных отношений и социальной взаимосвязи в этих отношениях по охране жизни защитника или представителя лица в связи с деятельностью, связанной с оказанием правовой помощи

В статье исследуются структурные элементы объекта состава преступления, предусмотренного ст. 400 УК Украины и, в частности, субъектов или участников и социальной взаимосвязи в общественных отношениях по охране жизни защитника или представителя лица в связи с деятельностью, связанной с оказанием правовой помощи.

Ключевые слова: объект преступления, структурные элементы, субъект, социальная взаимосвязь, охрана жизни защитника или представителя лица.

Reshnyuk A.V. The subjects or the participants of the social relations and social connection in these relations, concerning health protection of the defence counsel or the person's representative on the grounds of the activity that is coherent with juridical support

The structural elements of the components of the crime, foreseen by the article 400 of the criminal code of Ukraine, particularly, the subjects or the participants and social relations in social connections in these relations, concerning health protection of the defence counsel or the person's representative on the grounds of the activity, that is coherent with juridical support, are investigated in the article.

Key words: an object of the crime, structural elements, a subject, a social connection, health protection of the defence counsel or the person's representative.

Стаття надійшла до редакції 07.03.2014.